

במה ללומדי התורה - מודיעין עילית

עומקא זפרשה

ערב ר"ה תש"ע

- תקיעות
- הנהגות היום
- דין ראש השנה
- ר"ה שחל בשבת

- סימנא טבא
- תפילות היום
- תפילת מוסף
- הנהגות התפילה

הערות בענייני ראש השנה

עבודת הצדקה

מורנו המרא דאתרא שליט"א

שאם נותן אדם צדקותיו עבור תועלת עצמו, חסר לו העיקר של 'והלכת בדרכיו' במצוה זו, שהרי טובת עצמו הוא דורש, ומש"כ רש"י בפסחים ובב"ב ד"י ע"ב, שמה שאמרו בגמ' "הר"ז צדיק גמור", היינו "על דבר זה ומחשבה זו", ולא שהאדם עצמו נחשב לצדיק, משום שבאמת אדם שנותן עמ"נ שיחי' בנו חיסר מהיסוד של והלכת בדרכיו וכמש"כ, ויעוי' בתוס' רבינו פרץ בפסחים שם.

ונראה דקיום מצות צדקה באופן הנעלה של 'והלכת בדרכיו', קודמת לחיוב לספק צרכי העני, שהרי אי' בגמ' בב"מ ל"ב:, "אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו", הגם שמצד ההטבה לשני, הי' לו להקדים לפרוק את בהמת האוהב משום שיש שם ג"כ ענין של צער בע"ח, אלא שמכיון שעיקר התכלית של מצוות אלו הוא לדבוק במדותיו של הקב"ה, ע"כ יש לו לטעון את בהמתו של שונאו כדי לכוף את יצרו, ובהו שכופה את יצר השנאה שיש לו כלפי השני, הרי הוא דבק במדותיו של הקב"ה. וכן מוכח ממש"כ הרמב"ם בפ"י המשניות באבות פ"ג, על המשנה "והכל לפי רוב המעשה" שיותר טוב לתת אלף זהובים לאלף עניים כדי לקנות מדת הנדיבות מאשר לתת לעני אחד יעו"ש.

למדנו מזה שבבואנו לקיים מצות הצדקה מתוך זהירות יתירה, צריך קודם כל לבדוק האם נותן משום רצון הבורא שנרחם וניטיב עם הבריות, או שנותן מחמת כל מיני הצעות שונות לישועות כאלו ואחרות, שחובת הזהירות המיוחדת שנאמרה בצדקה מחייבת לשים לב במיוחד לעיקר זה, מכיון שסיבת היות מצוה זו המצוה הכי יסודית כמבואר ברמב"ם, משום שמחמת מצוה זו בחר ה' באברהם לקרבו אצלו ולהיות יודעו ומכירו (כמש"כ רש"י בבראשית י"ח י"ט), שאברהם אבינו צוה לבניו לשמור "דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" שהיא מדתו של הקב"ה כמו שאה"כ לשמור דרך ה', וא"כ נמצא שעיקר חשיבות וגודל מצוות הצדקה היא משום החלק של 'והלכת בדרכיו' דוקא.

ואסיים במש"כ בס' העיקרים, מאמר שלישי פכ"ח לפרש את הפסוק בישעי', 'והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם', שכשנותן אדם צדקה מחמת המוסכמה החברתית לדאוג לזולת לא יגיע אליו שום שלימות פרטית אלא "שלמות הנמשך מצד תקון הישוב המדיני", וע"ז אה"כ 'והי' מעשה הצדקה שלום' שע"י זה שדואג לסדר חברתי הוא גורם להרבות שלום, אבל "עבודת הצדקה" דהיינו שעושה "מצד שצוה בהם הש"י" וכדי להכנע אליו ולעשות רצונו ולהשלים מצותיו", דבר זה יביא עליו שלמות בנפשו 'השקט ובטח עד עולם'.

היוצא מדברינו שבמצוה זו יותר משאר מצוות צריך להזהר מלהחליט עפ"י הרגשים וסיבות חיצוניות, אלא צריך להתבונן ולהשכיל האם פועל עפ"י כללי השו"ע ולנהוג ביתר זהירות ושימת לב האיך היא הדרך הכי נכונה עפ"י תורה, ובהיות שיש לנותן טובת הנאה מנתינתו וממילא לעול הוא להסחף לכיוונים שונים, העצה היא ללמוד היטב הל' צדקה ולפעול אך ורק עפ"י ההלכה.

ויה"ר שבשכר זאת נזכה לטובה ולברכה וכמש"כ הרמב"ם בסוף פ"א מהל' דעות, "וההולך בדרך זו מביא טובה וברכה לעצמו שכ' למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו".

כ' הרמב"ם בפ"ג מה' תשובה הל' ד', "נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים לעסוק במצוות מר"ה ועד יוה"כ יתר מכל השנה" עכ"ל, ואי' בירושלמי סוף מס' פאה, "א"ר יונה אשרי נותן לדל אין כתיב כאן אלא 'אשרי משכיל אל דל', הדא דמסתכל במצוה האיך לעשותה" עכ"ל, הרי שבבואנו לקיים מצוות צדקה, אנו מחוייבים בהתבוננות מיוחדת האיך לקימה כראוי, וכבר כ' הרמב"ם בריש פ"י מהל' מתנות עניים ז"ל, **חייבין אנו להזהר במצות צדקה יתר מכל מצוות עשה**, שהצדקה סימן לצדיקי זרע אברהם אבינו שכ' כי ידעתיו למען אשר יצוה' וכו' (ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט) עכ"ל, נמצאנו למדים שמצות צדקה צריכה התבוננות וזהירות מיוחדת יותר מאשר שאר מצוות עשה, ויותר ממה שאנו מחזירים אחר ד' מינים מהודרים, ונזהרים בכשרות המצות לפסח, ומדקדקים בתפילין מהודרות וכד', אנו מחוייבים לדקדק ולהזהר במצות צדקה.

וא"כ עלינו לבדוק האם אנו מספיק זהירים בקיום מצות צדקה כדין.

מצינו במצות צדקה ב' דינים, א. החובה לדאוג ולספק את צרכי העניים. ב. המצוה של 'והלכת בדרכיו', ולדבקה בו'. חיוב צדקה מדין מתנו"ע מבואר בתורה בכמה מקומות, והחיוב צדקה משום המצוה של 'והלכת בדרכיו', מבואר ברמב"ם בהל' דעות פ"א, שכלל שם מצות צדקה בכלל הדברים שלגביהם נאמר החיוב ללכת "בדרך ה'", וכ' שם בהל' ד', "ולא יקבוץ ידו ביותר ולא יפזר כל ממונו, אלא נותן צדקה כפי מסת ידו", וכ"כ בסוף הל' ערכין, "וראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו (הקדשות וחרמים) כדי לכוף יצרו ולא יהי' כלי וכו'", וכ"כ בסה"מ ל"ת רל"ב, על הלאו דלא תאמץ את לבבך, "וזה האזהרה מלקנות מדת הכילות והאכזריות", וכ"ה מפורש ברבינו יונה שע"ת שער ג', ל"ו, ז"ל, לא תאמץ וכו' הוזהרנו בזה להסיי' מנפשנו מדת האכזריות ולנטוע בה נטעי' נעמנים וים הרחמים והחסדים הנאמנים כמש"כ והלכת בדרכיו וכו', עכ"ל.

הרי שכדי לקיים מצות צדקה בשלמות לא די במה שאדם מוזיל מכספו לעניים, אלא צריך להיות זהיר לקיים המצוה באופן שיתקיים בידו גם הענין להיות דבק במדותיו של הקב"ה, מה הוא חנון אף אתה תהא חנון מה הוא רחום אף אתה תהא רחום, ולכן החמירו חז"ל מאוד שצריך ליתן צדקה בסבר פנים יפות מתוך רצון פנימי, שבלא כן לא עלתה בידו המצוה של 'והלכת בדרכיו', הגם שכדי לקיים את עצם המצוה של הדאגה לעניים לא צריך עבור זה השתדלות גדולה, שהרי המאבד סלע והגיע ליד עני מובטחת לו ברכה של צדקה כמש"כ הספרי, וכי יעלה על דעת שקיים ג"כ המצוה של והלכת בדרכיו, וכי יש בצדקה כזו משום רחמים וטוב לב, והלא המצוה של והלכת בדרכיו מחייבת "להסיי' מנפשנו מדת האכזריות ולנטוע בה נטעי' נעמנים וים הרחמים הנאמנים" כמש"כ רבינו יונה, ולכן גם בנותן צדקה "בשביל שיחי' בני ובשביל שאזכה לעוה"ב" שאמרו בגמ' "הרי זה צדיק גמור", ואין במעשה צדקה באופן שכזה קיום המצוה של 'והלכת בדרכיו', שהרי מכיון לטובת עצמו ולא לטובת העני המסכן, אלא שמתוך תחת צדקה במטרה שזכות המצוה תעמוד לו לעוה"ב או שיחי' בנו, ואין במחשבה זו כדי להפקיע ממנו את המצוה, משום שיהודי בכל מקרה רוצה לקיים מצות הבורא שצוה לפרנס העניים אלא שמתכוין גם להנאתו משא"כ גוי וכמבואר בגמ' ב"ב. ויעו"י ברש"י בפסחים ד' ח: בד"ה הר"ז צדיק גמור, אבל ודאי

אכילת תפוח

כתב ברמ"א (תקפג,א) דיש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש ואומרים תתחדש עלינו שנה מתוקה, וכתב הט"ז בשם הדרכי משה שתפוח הוא רמז על שדה תפוחין הידוע על פי הקבלה, יעו"ש. ועפ"ז כתב באלף המגן (סק"ט) שאם אין לו תפוח עץ, יאכל תפוח אדמה עם דבש, ולא יברך בורא פרי האדמה, דהוי דברים הבאים מחמת הסעודה. [יש להעיר על דבריו, א. שכתב דין זה בשם הפמ"ג, ולא זכיתי למצוא את מקומו. ב. יש מקום לברך על הדבש כי אינו אוכלו כלל בשביל הסעודה אלא רק בשביל הדבש, ואם כן אולי התפוח"א טפל. ג. צ"ע אם אפשר לאכול אף תפוח זה במקום תפוח. ד. צ"ע אם יכול לאכול אתרוג תימני שהוא מתוק במקום תפוח דמצינו בחז"ל שאתרוג נקרא תפוח].

הרב הלל גלר

אגוז - בראש השנה

כתב הרמ"א (תקפ"ג,ב) יש מדקדקים שלא לאכול אגוזים שאגוז בגימטריא חטא, ועוד שהן מרבים כיחה וניעה ומבטלים התפילה (מהרי"ל). ומצינו בזה הערה יקרה (מודפס בתוך פירש"י ישעיהו יא,א) וז"ל 'אמר המעתיק בימי חורפי הקשיתי לשאול לכמה גאונים על שכתב א"מ זקני מהרמ"א בהגה"ה בהל' ר"ה שאגוז בגי' ח"ט והלא הוא גם גימטריא טו"ב'. [א.ה. יש להוסיף דביותר הוא, דתיבת טרב שווה בגימט' בדיק לאגוז, ואילו לחטא הוא שווה רק כשנכתב 'חט' כקריאתו ולא ככתיבתו]. ותיצתי ע"פ הזהרה כו' שאפילו שיש קדושה בטומאה אסור ללמוד אותה שנאמר ומעץ הדעת טו"ב ור"ע לא תאכל, ויובן אף שאגוז גי' טוב הואיל ויש בה קליפה גי' ח"ט אין אוכלין אותה בר"ה ונענעו לי ראשיהם הגאונים ההם, עכ"ל.

ונראה לומר גי' נפק"מ בין ב' הטעמים המוזכרים ברמ"א לסיבת המניעה מאכילת אגוזים בר"ה (א. גימטריא חטא. ב. כיחה וניעה המבטלין מן התפילה). א. בפוסקים דנו אם אפשר להשתמש בפרי האגוז להניחו על השולחן בליל ב' דר"ה בשביל לכון על ראיתו בברכת שהחינו. ועיין בשו"ת אפרקטא דעניא (אורח פ"ח) דתליא בהנ"ל דאי משום גימ' חטא יתכן דאף שהחינו אין ראוי לברך עליו, משא"כ לטעמא דמבטל מן התפילה הוא דוקא באכילתו. ב. משמע בפוסקים שיש באגוזים ב' מינים גדולים וקטנים, והקטנים אינם קרויים בשם 'אגוז' אך טבעם כאגוז שמרבים כיחה וניעה. א"כ י"ל נפק"מ לענין אכילת אגוזים קטנים דאין בשמם רמז לחטא, אבל חסרון כיחו וניעו שייך בהם. ג. עוד נפק"מ בסוף היום (לאחר תפילת מנחה) אי שייך ענין זה, דמשום הזכרת חטא בודאי עדיין שייך, משא"כ משום ביטול התפילה, דלא שייך.

הרב נחמיה שנברגר

סימנא טבא ביום ראש השנה

המנהג לאכול הסימנים בסעודת ליל א' דר"ה דכן נקטו האחרונים בשו"ע, וכלשון הקצש"ע קכ"ט,ט בסעודת הלילה נוהגין לאכול סימנים וכו', וכ"ה לשון המאירי הוריות י"ב והוא שאמרו ליתן על שלחנו בליל ר"ה וכו' עי"ש.

אמנם יש להעיר דלכאורה יש לאכול גם בסעודת היום, דאיתא בכריתות ו. לעולם יהא אדם רגיל לאכול בר"ה קרא רוביא וכו'. וכ"ה בהוריות יב. יהא רגיל למחזי. וכ"ה לשון הטושו"ע תקפ"ג יהא אדם רגיל לאכול בר"ה רוביא וכו'. וצ"ב דלא מוזכר בגמ' ובטושו"ע אימתי לאכול אם בלילה או ביום, ועוד צ"ע הלשון יהא רגיל, ואמאי לא כ' מצוה לאכול. וא"א לומר דרגיל היינו מה דרגיל לאכול כל שנה בר"ה דהא בדבר שמשנה לשנה לא שייך לשון רגיל וכע"ז אמרו לענין זיתים דרגיל בזיתים היינו אחד לשלושים יום, עי' הוריות יג.

והיה אפשר"ל דלשון רגיל היינו דיעשה כן נמי בלילה השני, אמנם כבר נחלקו בזה הפוסקים עי' בשע"ת תקפ"ג ובכה"ח שם דינהג הסמנים גם בלילה השני וכ"ה בא"ר ובמג"א שם סק"ב. ועי' אלף למגן (ת"ר,ט) דמנהגו שלא לערוך בליל ב'.

והנראה מתבאר מלשון הגמ' רגיל דבאמת צריך לעשות הסימנים גם ביום ר"ה וזהו לי' רגיל, דרגיל בין ביום ובין בלילה, ומה"ט הטור והשו"ע לא הזכירו זמן בלילה דוקא, [ורק לגבי תפוח בדבש הזכיר זמנו בתחילת הסעודה] ודו"ק. ובאמת עי' מט"א תקצ"ז סק"ד דיכולים לנהוג כן גם בסעודת שחרית, וכ"ה בבא"ח ניצבים סק"ד.

ונראה דמוכח נמי מדברי המ"ב תקפ"ג ס"ה דכ' והנה כל אלו הענינים עושים הכל לסימן טוב ולכן פשיטא שיהיה מאוד שלא יכעס בימים אלו מלבד גודל האיסור, כדי שיהיה לסימן טוב רק יהיה שמח לבו ובטוח בד' וכו' עכ"ל. ומבואר דהזהירות מהכעס היא בכל ימים אלו והכל משום סימן טוב, הרי דבעינן לסימנים גם ביום.

הרב מאיר רותן

השלמות אמירת זכרנו ומי כמוך

כתב השו"ע (תקפב ס"ה) שאם לא אמר זכרנו ומי כמוך, אין מחזירין אותו. אכן יעוין בכף החיים (סקכ"ז וסקל"ב) שאם שכח זכרנו וכתוב ובספר יכול להשלים באלוקי נצור, לפני יהיו לרצון השני. ודעת הבן איש חי שביום חול לכתחילה ישלים את אמירת זכרנו בשומע תפילה, ורק בשבת ור"ה ישלים לפני עקירת רגלים. עוד כתבו הבא"ח והכה"ח ש"מי כמוך" א"א להשלים כי אינו בקשה, יעו"ש. ויש קצת להעיר דלכאורה דברי הבא"ח פשוטים יותר, דהנה כתב הטור (תקפב) שאין לומר זכרנו לחיים טובים, אלא לחיים, ורק בסוף התפילה אומרים וכתוב לחיים טובים, כי המבקש צריך לבקש תחלה דבר מועט ואח"כ מוסיף והולך. ואם כן היה נראה דיש ענין להקדים אמירת זכרנו לאמירת וכתוב, ולכן לכאורה מובנים יותר דברי הבא"ח להשלים זכרנו בשומע תפילה שהוא לפני וכתוב. אכן כשא"א כגון בשבת, אזי אפשר להשלים לפני עקירת רגלים, ואין לחשוש לסברת הטור, דסו"ס זהו מטבע הלשון.

עוד יעוין באשל אברהם (בוטשאטש) שכ' שיכול להשלים את כל האזכרות [כולל מי כמוך] לאחר שחתם את הברכה ולפני שהתחיל את הברכה הבאה. ויתכן שס"ל שמאחר ודעת התוס' שאם לא אמר זכרנו ומי כמוך וכו' שהוא חוזר, אם כן כל זמן שלא התחיל את הברכה הבאה לא נחשב שסיים את הברכה ויכול להשלים.

הרב הלל גלר

דין המלך הקדוש בליל ר"ה

כתב המ"ב בסי' תקפ"ב בשעה"צ (ד) 'הנהגה בחיי אדם (כ"ד) הביא בשם הגאון מהר"ר אבלי פאסוועלער שאם טעה בליל ר"ה ולא אמר המלך הקדוש שא"צ לחזור כדין טעה ולא הזכיר יעלה ויבא בליל ר"ה שא"צ לחזור מחמת שאין מקדשין החודש בלילה... ולענ"ד לא נהירא דזה היה שייך רק אם היה מתפלל תפלת חול משא"כ בזה שמתפלל תפלת יו"ט ממ"נ אינו יוצא. והיינו דמשום ששינה במטבע תפילת יו"ט לא יצא.

וליישב דברי הגאון הנ"ל יש לחלק דתרי מיילי נינהו. שעצם התפילה הוא מדין יו"ט, ומכיון שאסור במלאכה, יו"ט הוא לכל דבר וגם לענין תפילה. אבל הזכרת המלך הקדוש הוא משום שזה זמן של דין שהרי אמירת המלך הקדוש שייך לכל עשיית ואינו תלוי ביו"ט של ר"ה. וטעמא דמילתא דבליל ר"ה אינו מעכב משום דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא וגם למעלה אין יושבים בדין בלילה. [וכמ"ש המ"ב (תקצא,יד) בטעם שאין מתפללין מוסף עד אחר ג' שעות, משום דבג' שעות ראשונות הקב"ה דן את עולמו וכו'].

ומי"ש הגר"א פאסוועלער שדומה לר"ח לגבי דין יעלה ויבוא, כוונתו שכמו בר"ח למרות שלגבי קדושת היום לכל היום יש דין ושם של ר"ח, מ"מ כיון שאין מקדשים החודש בלילה לגבי יעו"י אמרינן שאינו חוזר. א"כ היה לגבי יום הדין של ר"ה, שלמרות שלכל היום יש קדושת יו"ט דר"ה כולל הלילה, מ"מ מכיון שאין יושבים בדין בלילה אינו זמן של דין ולא חוזר אם אמר המלך הקדוש.

וב"ה מצאתי כעין הדברים הנ"ל בתשו' אג"מ (אורח ח"א ק"ע), ומביא ראה מרה"ח: 'מלמד שאין ב"ד של מעלה נכנסין לדין אא"כ קידשו ב"ד של מטה את החודש'. א"כ בלילה עדיין אינו זמן של דין ומשום הכי אינו מעכב אם לא אמר המלך הקדוש ואינו תלוי במה שזה כבר יו"ט. ומסיים שם האג"מ שחידושו של הגאון מהר"א פאסוועלער נכון לדניא ושלא כד' המ"ב שם.

הרב יונה טאוובה

המלך הקדוש בליל שבת ר"ה

ש"ץ ששכח לומר המלך הקדוש בר"ה שחל בשבת, יתכן שא"צ לחזור על התפילה. דהנה כתב השעה"צ (תקפב,ד) בשם הגאון מהר"ר אבלי פאסוועלער שאם טעה בליל ראש השנה ולא אמר המלך הקדוש שא"צ לחזור, כדין טעה ולא הזכיר יעלה ויבא בליל ר"ח וכו', והקשה עליו דלא נהירא, דזה שייך רק בתפלת חול, משא"כ כשמתפלל תפלת יו"ט ממ"נ אינו יוצא, ואולי דהוא מיירי שנזכר תכף שסיים האל הקדוש [לאחר כדי דיבור], ולדידיה צריך לסיים בשל חול, ואף בזה צע"ג, דאף דבתלמידי רבנו יונה מסתפק דאפשר דיוצא בשל חול בדיעבד, אבל להתיר לכתחלה לסיים בשל חול זה לא מצינו, יעו"ש. ותמוך דבריו משמע שאם באמת היה מתפלל תפילה של חול היה יוצא בדיעבד י"ד, ועכ"פ לא היה חוזר ומתפלל מספק. ולפי"ז בר"ה שחל בשבת, שהש"ץ אומר לאחר תפילתו ברכה מעין שבע, ומבואר בשו"ע (רסח,יג) שאם התפלל תפילה של חול ואח"כ אמר ברכה מעין שבע יצא בדיעבד. וא"כ הכא נמי אף אם אמר הקל הקדוש, כיון שאח"כ אמר ברכת מעין שבע, ה"ז כאילו שהתפלל תפילת שבת בלבד, ויש מקום לומר שיוצא בזה ידי חובתו ואינו צריך לחזור ולהתפלל תפילת ראש השנה.

הרב הלל גלר

ספק אם חזר ואמר המלך הקדוש בתוכ"ד

בש"ע (תקפב), נפסק דאם אמר הקל הקדוש ותוכ"ד נזכר ואמר המלך הקדוש א"צ לחזור. ויש לדון במי שחזר ואמר המלך הקדוש אלא שמסופק אם היה תוכ"ד או לאחר שיעור זה.

ולכאור יש להביא ראיה מדברי המשנ"ב שם סק"ד שאם בר"ה ויו"כ נודע לו שהתפלל על הסדר לומר וכן תן פחדך רק שמסופק בגמר הברכה אם סיים המלך הקדוש, אפשר דא"צ לחזור, דאולי לא שייך לומר ע"ז כהרגל לשונו כל השנה מחמת התוספות שמוסיף לומר קודם סיום הברכה עכ"ד. וצ"ע דסו"ס הרי יש כאן ספק אם אמר המלך הקדוש, וא"כ שיצטרך לחזור, ודוחק לומר שכוונתו שע"ז שיש תוספות א"כ מסתבר יותר שאמר המלך הקדוש ולא הקל הקדוש.

אלא דיש להסתפק בגדר המלך הקדוש אם הוא כמטבע תפילה שתיקנו חז"ל בעשיית לומר מלכיות וא"כ כשאמר הקל הקדוש כאילו חיסר את ברכת אתה קדוש, או שהמלך הקדוש הוא כהזכרה בעשיית שצריך לומר המלך הקדוש, (עי' בזה בזכרון שמואל סי' כב).

וא"כ י"ל שהמשנ"ב למד שהמלך הקדוש הוא כהזכרה בעלמא ובאופן שהוא מסופק א"צ לחזור. דהרי כשמסופק אם אמר מטבע של תפילה כגון שמסופק אם אמר איזה ברכה דעת החי"א (כדכא) שא"צ לחזור, ובקהילות ועקב (ברכות סי' יג) כתב שמסתפק צריך לחזור כיון שיש כאן נידון על הברכות בהמשך שיהיו ברכה לבטלה. אך כ"ז בספק על עצם מטבע התפילה, משא"כ בהזכרה אף לקה"י שבתפילה צריך לחזור, אבל בהזכרה הרי אף בלא"ה הוי תפילה וא"צ לחזור, וא"כ י"ל שלכן פסק המשנ"ב בספק אם אמר המלך הקדוש שא"צ לחזור דדינו כהזכרה, ולפי"ז הוא הדין במסתפק אם חזר תוכ"ד לא יצטרך לחזור, ודו"ק.

הרב צבי רותן

יום זכרון תרועה

ברוב המחזורים שנדפסו עד לפני כעשור שנים, ובחלק מהם מדויקים ביותר כהר"ו"ה בשנת תקע"ה ועוד, (וכן במחזור הנדפס בקראקא שנת ש"ז לפ"ק, ולא ידוע מידת דיוקו) נדפס שבר"ה שחל בשבת יש הספה בסוגריים או באותיות שונות בגדלם, שזה לסימן לאומרים בשבת, וכדלהלן ותתן לנו ד' אלוקינו באהבה את יום (השבת הזה ואת יום) הזכרון הזה, יום (זכרון) תרועה וכו'. והיינו שאומרים "יום זכרון תרועה" ואין משמיטים תיבת "יום". וכו"ע מודו שכך התפללו רבבות רבות בית ישראל במשך דורות דורות, אולם נתעוררו להעיר דצ"ל רק ואת יום הזכרון הזה זיכרון תרועה וכו' בלא תיבת "יום", וטענתם כי בפסוק בפר"א אמור כתוב רק זכרון תרועה ולא "יום" זכרון תרועה. ולכאור יש להעיר בזה דלא כתוב כאן כאמור או ככתוב, ולא באו להזכיר לשון המקרא כלל, והראיה מר"ה שחל בחול ואומרים יום תרועה מקרא קודש, ותיבות "מקרא קודש" נזכרו בתחילת הפסוק, אולם בשבלי הלקט סי' רפ"א איתא בנוסח וז"ל וכשיבוא בשבת אומר את יום הזכרון הזה זכרון תרועה מקרא קודש, וע"ע בהרא"ש פ"ד דר"ה סי' י"ד בזה, ועכ"פ פוסקי זמנינו יש מהם הסוברים שצ"ל דווקא בלא תיבת "יום", ויש הסוברים דהנח להם כנוסחא שנאמרה כל השנים, ומן הראוי שלכהפ"ח בכל קהילה וקהילה יאמרו הש"ץ והציבור באותו נוסח, כדי שלא יאה כעין לא לתגודדו דזה אומר בכך זה בכך.

הרב מרדכי ליסציין

באהבה מקרא קדש

כתב במטה אפרים (סימן תקפב סט"ג) שאין לומר 'באהבה מקרא קודש' בין בחול בין בשבת כי תרועה מורה על דין ואין אהבה בדין. והנה במחזורים שלנו כתוב לומר בשבת באהבה, אכן יעוין בהגהות קצה המטה (שם ס"ק לא) שצ"ל לחבל פוסקים לומר בשבת באהבה וכמובא במחזורים שלפנינו.

הרב הלל גלר

מלוך על כל העולם כולו בכבודך

לכאור יש בנוסח זה כפל לשון, כל העולם כולו. ובט"ז (תקפבג), הביא מהלבוש שכתב באמת דיש כאן תיבה אחת מיתרת, וראוי למוחקה, ואולם כתב ע"ז הט"ז דנ"ל ליישב דמציונה הרבה פעמים רובו ככולו, וקמ"ל כאן כולו ממש, ומסיים דיש ראיה לזה לעיל. וביאר בלבוש שרד, דכמו"כ הנוסח וכל הרשעה כולה כעשן תכלה. [ואגב יש לציין בזה דהט"ז לשיטתו (עירובין ש"פא) בדעת הסוברים דבביטול רשות צריך שיאמר דוקא לכאור"א בנפרד הריני מבטל לך רשותי, ולא סגי בנוסח אחד לכולם, וביאר דאם יאמר 'לכולכם' יתכן לפרש כוונתו לרובם ומדין רובו ככולו ואנן ביטול לכולם בעינן, ושם בסוה"ד צ"ל דבזה יבואר נוסח התפילה הנ"ל, דבכפילות זו באים לאפוקי מדין רובו ככולו, עכ"ד. וקצת פלא שלא רמז שם הט"ז שכבר פירש כן בהל' ר"ה בנוסח תפילה זו]. עוד ציינו בזה לנוסח התפילה גם כל העולם כולו חל מפניך.

הרב נחמיה שנברגר

טעה ואמר ותחזינה אחרי יעלה ויבא

יש טעות מצויה בהיסח הדעת קל, (ולא נדפס במחזורים איך לנהוג בזה) והיא בברכה האמצעית בשמו"ע הנקראת קדושת היום (אתה בחרתנו), שאומרים בה יעלה ויבוא, ובמקום לומר אחר יעו"י את המשך הברכה או"א מלוך וכו', טעה ואמר ותחזינה וכו' וחתם המחזיר שכינתו לציון כרגילות בר"ח ובח"ו"מ, דינו דצריך לחזור לתחילת הברכה לאתה בחרתנו, (עיין רעק"א סי' תפ"ז). ואם המשך היכן שטעה ואמר או"א מלוך וכו' (ובשאר יו"ט והשיאנו), צ"ב אם מאי דחתם ואמר ברכת המחזיר הוי הפס' ולא יועיל תיקון אפילו בתוך כדי דיבור, כי נחשב לברכה אחרת (עיין ביה"ל סי' תפ"ז ד"ה תכ"ד), או דזה רק המשך שיגרא דלישנא ולא נתכוון לחתום כלל והוי כשח באמצע התפילה, דאם הזכיר דברים שאינם שקר מוחלט כגון בשאר ימות השנה שאמר זכרנו לחיים שזה שייך בכל השנה (בלא וכתבנו), שאז בדיעבד כיון שסיים הברכה אף שהוסיף בה דבר שלא כענינו אינו חוזר, כמבואר במ"ב בסי' ק"ח סקל"ח, וה"ה הכא שבקשת ותחזינה וכו' הוי כמוסיף בתפילתו ואינו חוזר.

הרב מרדכי ליסציין

אמירת "זכרנו" ו"מי כמוך" בציבור

המנהג שהציבור אומרים בחזרת הש"ץ "וכתוב" ו"בספר" והש"ץ חוזר אח"כ, משא"כ בהזכרת "זכרנו לחיים" ו"מי כמוך" דלא נהגו כן. [ומקור המנהג במטה אפרים (תקפד), אמנם יש קהילות דגם בזה אומרים, ובמע"ר מבואר שאין אומרים כלל]. ויש להתבונן בטעם החילוק שבזכרנו ומי כמוך אין אומרים בקול רם.

ואפשר לבאר עפ"י דברי הרמח"ל והגר"א, דהנה דנו הראשונים במהות הדין בר"ה אם הוא על חיי עוה"ז או העוה"ב, ומבואר ברמח"ל (מאמר החכמה) ובביאור הגר"א (תקפב, טו) וכן בליקוטי הגר"א (דאדם נידון גם על עוה"ז וגם על עוה"ב. ובזה ביארו החילוק בתפילה דב"זכרנו לחיים" מתפלל על דין העוה"ב, וב"וכתוב" ו"בספר" התפילה על חיי עוה"ז. [ובליקוטי הגר"א כ' דמשו"כ בזכרנו ומי כמוך אומרים חיים ולא חיים טובים, דרק בעוה"ז יש חילוק בין חיים לחיים טובים].

ולפי"ז י"ל דתפילה על חיי עוה"ב שייכת רק ביחיד ולא בציבור דהוא ענין פרטי של כאור"א, ולא שייך בזה "תפילת רבים", משא"כ בהזכרות האחרונות שהן על חיי עוה"ז שיש בהם שותפות לכלל הציבור ולכן שייך בזה תפילת הרבים על חיי העוה"ז.

ויש להוסיף דהנה כבר עמדו היאך שייכא תפילה על עוה"ב, שהרי תלוי בזכויות האדם. וביארו דענין התפילה הוא עצם השאיפה לעוה"ב וההכרה שהכל תלוי בזכויותינו, [וכן שייך תפילה לקבל ס"ד במדרגתו הרוחנית]. וא"כ מסתבר דבזה לא שייכת תפילה של אחד על חברו, ומה"ט אין בזה ענין של תפילת הרבים.

הרב יוסף קסלר

זהירות בהזכרת המלך המשפט

יש להעיר דיש מקום לומר שיש להקפיד יותר שלא לשכוח המלך המשפט יותר מאשר המלך הקדוש. והוא על פי מה שמובא בשם מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל שלא לומר תשעים פעם ותן טל ומטר לפני ז' בחשון, מפני שיש מחלוקת ראשונים אם דבר זה מועיל שלא יצטרכו לחזור אם יהיה מסופק אם אמר טל ומטר, ואם כן אם יאמר תשעים פעם ותן טל ומטר, ואח"כ יהיה מסופק אם אמר, לא יחזור מספק. נמצא שלפי השיטות שלא מהני אמירה תשעים פעמים לא יצא ידי חובת תפילה. ולכן עדיף שלא להיכנס לספק כלל, ואם יסתפק אם אמר או לא אמר, יחזור על התפילה כדין ויצא ידי חובת תפילה לכו"ע. (יעוין ענין זה באריכות בהליכות שלמה תפילה, פ"ח הערה לז).

ועל פי זה יתכן לומר שה"ה בעניננו, אם לא יאמר המלך הקדוש, יכול וצריך לחזור על התפילה ויצא ידי חובתו. משא"כ אם לא יאמר המלך המשפט הרי שלדעת השו"ע והרבה פוסקים שס"ל שצריך לחזור, לא יצא ידי חובתו, אלא שלמעשה לא יכול לחזור ולתקן כי קיי"ל שמספק אינו חוזר. ולכן למעשה יש להקפיד מאוד שלא לשכוח זכירה זו. ועוד צ"ע אם נכונה סברא זו אף לגבי זכרנו ומי כמוך, שדעת הגאונים והתוס' שאף בזה אם לא אמר שחייב לחזור, אלא שאין אנו חוזרים כי דעת רוב הפוסקים אם כן, אך סו"ס לדעות אלו אם לא אמר את אחת הזכירות לא יצא ידי חובתו, ואין לו אפשרות לתקן, וא"כ יש להזהר מאוד שלא לשכחם.

הרב הלל גלר

אמירת מלכויות זכרונות ושופרות מדאורייתא

בספר יום תרועה בריש פ"ד דר"ה מצדד דבר"ה שחל בשבת הוי מדאורייתא אמירת מלכויות זכרונות ושופרות, ועל זה מאי דאיתא בגמ' שם לב. רחמנא אמר אידכר, והיינו זכרון תרועה, דאין לתקוע אלא להזכיר המקראות. משא"כ כשחל בחול דתיקנו חכמים לומר הפסוקים עם התקיעות דאורייתא, (ועיי"ש לב. שנוטה לדעולם הוי מדאורייתא כלישנא דגמ' רחמנא אמר אידכר). והרועה לקיים מהיות טוב, יעשה תנאי דאם הוי מדאורייתא מכוין לצאת מדאורייתא ואם לא לא, כדי שלא יעבור בבל תוסף, כי בפשטות אינו אלא אסמכתא וכן נקט בטורי אבן שם.

הרב מרדכי ליסיצין

ושני תמידין כהלכתם... מלבד עולת התמיד

הנה בהזכרת קרבנות היום בתפילת המוספין דר"ה - לפי הנוסח המקובל - ישנו קושי רב ליישב הנאמר, דמצלינן: ובחדש השביעי וכו' ומנחתם ונסכיהם כמדובר... ושעיר לכפר ושני תמידין כהלכתם מלבד עולת החדש ומנחתה ועולת התמיד ומנחתה וכו'. והנה הדברים ששים להולמם ולאומדם דאם הזכרנו ב' תמידין כהלכתם מה יש להוסיף על כך מלבד עולת התמיד וכו' בר"ה מקריבין ד' תמידין? והוי לכאורה כדובר שקרים ח"ו.

והנה בלמדי בישיבת כ"ח פניתי להבע"ת דשם הגר"י ברנשטיין שליט"א [מרה"י] וענה לי שאולי מחמת זאת הורה לו בעל הלב אליהו מורינו הגה"צ ר"א לאפיאן זצ"ל להוסיף מילת "כאמור" לפני "מלבד" ואז ארוחנא דאין זה כפילות התמידין אלא רק הבאת מקור. וישנם סידורים שאכן גרסה מסתברת זו מופיעה שם.

רק דא"כ קשה לאידך גיסא, דהנה מוסיפים ב"מלבד" ועולת החדש ומנחתה כו' והרי דבר זה לא הוזכר כלל בהזכרת הקרבנות? ובשלמא אי לא אמרינן "כאמור" - נגרסה המקובלת - שפיר מוסיפין מלבד עולת החדש. (רק דאז יקשה מעולת התמיד כנ"ל), אך אי נחליט דמסתבר טפי הנוסחה המוספיה מילת כאמור, הרי לכאורה הי' מתבקש מלשון זה שכבר הוזכר מוסף ר"ח באמירת הקורבנות. אך לא כך פני הדברים דהרי אין באמירת פסוקי הקרבנות זכר לקרבנות ר"ח...

ואפשר לדחוק ולטעון דכיון שמובא הפסוק אז התחילו אותו מתחילתו. רק דזו לא יכולה להיות סיבה בלעדית דהרי מובא בפוסקים דיש לדייק בתפלות ר"ה מאוד.

וע"כ צ"ל דהרי על ר"ה נאמר "בכסה ליום חגנו" - שזו הסיבה דאין מברכין ברכת החדש ולכן גם מסתירין לגמרי בתפילה עובדא זו שהוא ר"ח [ועיי' במ"ב תקצ"א עוד ב' טעמים]. רק כיון שהוא בכל זאת ר"ח - לכה"פ לענין הקרבנות - עד כדי שאם לא אמר ביום א' מוספי מחזירין ליה דלא הזכיר חובת היום. כיון שכן מחמת הכרח מזכירין רק אגב בצורה של כאילו ציטוט. וא"כ מוכרחים לאמר "כאמור" שזה כביכול בא כמקור ואז אגב מזכירין גם ר"ח.

הרב אברהם גוטל

קרבנות חובותינו

כ' האדרת [תפלת דוד] בברכת אתה נגלית, [או"א תקע...]. [ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו], תמוה קרבנות חובותינו מה ענינם לכאן, וכבר הזכרנו במלכויות. ואם הייתי כדאי הוה אמינא דמלות את קרבנות חובותינו הם מיותרים, והכוונה רק שנזכה לקיים מצות התקיעות שעל הקרבנות במועדים ובר"ח, וע"כ או צ"ל "חובת קרבנותינו".

כריעה, לימין או לשמאל

מצוי בבתי כנסיות שהם מקדש מעט, דלא זכינו שיתקיים עומדים צפופים ומשתחוים ורוחים. וכשהציבור כורע בר"ה ויה"כ אין אפשרות לכרוע ולהשתחוות כנגד המזרח ישר, אלא מוכרח לנטות לצדדים, ויש לדון אם עדיף לכרוע לצד ימין וכהלל דכל פניות שאתה פונה לא יהיו אלא לימין, או אדרבה עדיף לכרוע לצד שמאל, וכדמצינו בסיום שמו"ע בעושה שלום, דכורע ופונה בתחילה לשמאלו, כי המתפלל רואה עצמו כאילו שכניה מול פניו, ושמאל האדם הוא צד ימינו של הקב"ה (עיי' סי' קכ"ג ס"א), ורבותינו מאורי הדור הלוא המה מרנן הגריש"א והגר"ח שליט"א השיבו שאין שעושים זה טוב וכפי שנוח לעשות, וכנראה דס"ל דאין לדמות לצדדים הנ"ל. (וע"ע בארחות רבינו ח"ה עמוד צ"ג אות י"ד).

הרב מרדכי ליסיצין

תפילת מוסף ביהדות

איתא בשו"ע סי' תקצ"א ס"ח לא יתפלל ביחיד תפילת מוסף בר"ה עד אחר ג' שעות ביום, והטעם שמא יעינו בדינו ביחוד ומי יצדק ומקור דין זה הוא מהגמ' בע"ז (ד): ויש להעיר דסתימת הלכה זו שלא יתפלל ביחיד הוי בשני ימי ר"ה, ואילו בגמ' התם איתא לא ליצלי אינש צלותא דמוספי בתלת שעי קמיייתא דיומא. **ביומא קמא** דריש שתא ביחיד וכו', ומשמע דהקפידא היא רק ביום א', (ועיי' בכריתות ו. ובהוריות יב, לגבי סימנים דר"ה, דנזכר שיהא רגיל ב"ריש שתא" בלבד) ש"ר בהגהות טור השלם שהביאו שהעיר כן הגרי"ש נתנזון.

הרב מרדכי ליסיצין

תפילה על חטאי

י"א [עפ"י הב"י סי' תקפד והגר"א, ועיי' טור תקצא וכו"ד המקובלים] שאין מזכירים חטא בתפילות ר"ה. אמנם צריך לדעת דמ"מ מהות התפילה בר"ה, כתב החינוך (תה) שהיא "לבקש רחמים על חטאי מאדון הרחמים, כי אל חנון ורחום הוא נושא עוון ופשע וחטאה ונקמה לשבים אליו בכל לבם", וזה טעם מצות שופר לעורר הלב לבקש רחמים כנ"ל. [וע"ע מ"ש הרמב"ם בפיה"מ פ"ד על ר"ה ויו"כ יחד שהם ימים של "תשובה ותחנונים ו**בקשה כפרה וסליחה**". ואמנם היה מקום לדחוק דקאי על יו"כ בלבד, אך לפי דברי החינוך א"ש דשייך גם בר"ה].

שה"צ

בכיה בר"ה

דעת הגר"א (מע"ר) שאין לבכות בר"ה [והצרי"ז מסלנט כ' בשם רבו הגר"ח מוואלין שכשבוכה מעצמו מותר] כמבואר בבחמיה (ח,ט) ואל תבכו וגו'. אבל האריז"ל נהג לבכות ואמר שמי שאינו בוכה בימים אלו אין נשמתו שלימה וכו' כמובא בבאה"ט (תקפד,ג). ובס' קהלת יצחק (דרוש לר"ה) ביאר בשם הגר"י סלנטר דאין כאן מחלוקת, דאותם שדמעתם מצויה וטבעם לבכות במהרה, הם אין להם לבכות כדאמרינן בר"ה כו: דכמה דכייף אינש דעתיא, טפי מעלי. אכן האנשים שמצד טבעם קשה להם לבכות, הם צריכים לכופ את עצמם ולבכות. ואמר הגר"י דזו גם כוונת הפס' בנחמיה דבתחילה כתוב "כי בוכים כל העם כשמעם את דברי התורה", ר"ל שתייך ששמעו התחילו לבכות, ומכיון שראה עזרא שהם קלים לבכות אמר להם אכלו משמנים וכו' ואל תעצבו, כי אתם צריכים לכופ עצמכם שלא לבכות והיא מעוזכם.

ובשו"ת זכר יוסף (ס"ו סקצ) הביא להקשות שבס' נחמיה נאמר אל תבכו, ואילו בחנה (ש"א, א,י) כתיב ובכה תבכה, והרי בר"ה נפקדה חנה. ויש שתי עפ"י מדרש שמואל (פ"א) עה"פ. ויהי היום ויזבח אלקנה וגו' ריב"ל אמר זה יומו של עצרת, הרי דאותו מעשה של חנה ועלי לאו בר"ה היה.

הפסק הש"ץ לפני חזרת הש"ץ

במ"ב סי' קי"א סק"י כתב וז"ל כתב בפמ"ג דהש"ץ אינו רשאי להפסיק לאחר שהתפלל בלחש, רק לדבר מצוה כגון לענות איש"ר וכדומה, אבל לדבר שחריף, וברצונו לשתות קודם חזרת הש"ץ כדי לצמצו גרונו, אם הוי כדבר מצוה ומותר, וכשחל בחול ואיכא תקיעות, צ"ב אם הוי הפסק בין תקיעות דמיישב למעומד, או שהוא צורך התפילה, והוי בכלל דברי הרמ"א בסי' תקצ"ב ס"ג דבענין התפילות אין הפסק.

הרב מרדכי ליסיצין

תפילה על הפרנסה

עיי' רש"י ב"מ קו. ד"ה ותגזר אומר, מה שתבקש מן היוצר יעשה, ואני לא בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחי בשעורים אלא בחטין. ומבואר דצורת התפילה בר"ה היא בפרטות על הפרנסה. ויש לבאר בזה נוסח ההזכרה "בספר חיים ברכה ושלוש ופרנסה טובה", דלכאוי פרנסה כבר נכלל בברכה ושלוש, אכן להנ"ל א"ש דצריך לבקש על הפרנסה בפרטות.

כוונת התפילות בר"ה

באמת בתפילות שתיקנו אנשי כנה"ג רואים שאין כמעט הזכרה של תשובה ובקשות פרטיות אלא עיקר התפילות כדכ' בנפה"ח (שע"ב פי"א) "ועיינו הרואות בנוסח תפילת ר"ה שהוא מסודר מראשו עד סופו רק על כבוד מלכות ית"ש שתעלה כבתחילה קודם חטא אדה"ר". וכן הביא ביסוד ושורש העבודה, שיכוון לקבל ע"ע קבלת עול מלכות שמים ולבכות על חילול ה' בכל המקומות 'מלוך על כל העולם... ויאמר כל אשר נשמה... מלך על כל הארץ. כדכ' בגמ' ר"ה (ט"ו) אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם. א"כ לא מהני לומר אמירה בעלמא אלא צריך שיביא אותנו לידי המלכה ה'. וזוהי עבודתנו בימים אלו.

אמנם מובא בסידור אשי ישראל (בפתיחה לר"ה) ממרן הגר"י זיע"א, שבדורות אלו שלא יהיה ח"ו שקר בפנינו צריך האדם להתפלל ע"ע ולא יטעה לומר שמתפלל רק על הכלל כיוון שאדם טרוד בפרנסתו וביום הדין חיוו תלויים מנגד איך יבקש רק על גלות השכינה לבד. ובדורות הראשונים שהיו חיים באמונה חזקה יכלו לכווין רק לכך. ואנו שמאמינים שהוא יום הדין לחיים ולמות עלינו לבקש על חיים ופרנסה. וצריך לזכור שזה בגדר דבר **הטפל**, אבל עיקר העבודה ביומים אלו הוא **להכתיר המלך עלינו ועל כל הדורות**. וכדלעיל מתוך הכרה פנימית מקירות הלב.

וע"ע בגמ' ברכות ו: עה"פ "כרום זולת לבני אדם" אלו דברים שבנ"א מזלזלין בהם. ופירש"י כגון **תפילה** שעולה למעלה. ועיי' בנפה"ח (שע"ב פי"ג) "שבכל פעם שמתפלל גורם תקונים חדשים בסודר העולמות... וכ' שם "ולכוין להוסיף על ידה כח הקדושה שיעשה פרי למעלה להרבות קדושתם ואורם" עיי"ש בהרחבה.

הרב נתן פלד

הפסק דיבור בין התקיעות

בשו"ע תקצ"ב ג' לא ישיח לא התוקע ולא הציבור בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד. הגה מיהו בענין התקיעות והתפילות אין הפסק, ואם סח בדברים בטלים א"צ לחזור ולברך, ע"כ. ובב"י הביא מקור הדין מר"ף בשם ריש מתיבתא וסיים שיש חולקין, וראוי שלא ידבר בהן שלא לצורך.

ועי' בתשו' מנחת יצחק (ח"ג מד) שלברך **אשר יצר** ודאי שרי, דלא חמיר ההפסק בין התקיעות מהפסק בפסוקי דזמרה.

והנה לשון הרמ"א "בענין התקיעות והתפילות" וכ"ה בדרכ"מ לדבר בעניני תפילה. ויתכן כוונת הרמ"א כמו דפשיטא שלצורך עניני תקיעה שרי לשוח, ה"ה לעניני תפילה דהרי התקיעות נתקנו ע"ס התפילה. ולענין **פיוטים**, ג"כ בודאי נתקנו ע"ס התפילה. וכן **תהלים**, דגם אם לא הוי בגדר ע"ס התפילה, לכאוי לא גרע מעניני תפילה. אמנם מה **שמננים עם הש"ץ** קטעי תפילה, יש לעיין בזה במ"ב קכד סקט"ז ובשע"ת תקפב בסופו.

ועד מתי אין משיחין, מהמחבר משמע עד סוף תקיעות דמעומד. אמנם החיי אדם (קמא, ט וקמב, ט) כ' עד סוף התקיעות שתוקעין לאחר התפילה. וטעמו נראה דאף שיעקר התקיעות הוא דמיושב ודמעומד כנת' בטוא"ח תקפ"ה, מ"מ לאחר שנהגו לתקוע מאה קולות ונהוג עלמא להזהר בהן לתקוע כראוי, א"כ שוב טוב שלא לשוח עד הסוף.

ועוד סנסן אחד בזה, נראה דכל האי ענינא לא שייכא בנשי, דיניהו קבלו עלייהו במנהגם רק שלושים קולות.

הרב אפרים גרבר

הקראת שברים תרועה

נחלקו הפוסקים בתקיעת שברים תרועה, אם תוקעים אותם בנשימה אחת או בהפסק נשימה, כמבואר בשו"ע (תקצ, ד), וכתב השו"ע שירא שמים יצא ידי כולם, ובתקיעות דמיושב יעשה בנשימה אחת, ובתקיעות דמעומד יעשה בב' נשימות, וכבר נהוג כן ברוב המקומות, שבחלק תוקעים בהפסק נשימה. ויש להעיר הערה למקרא, שאף בהקראת י"ש להקרות את השברים תרועה באופן אחר, דהיינו כשיש הפסק נשימה, יש להקרות השברים תרועה בשתי יתיבות נפרדות, וכשלא עושים הפסק נשימה יש להקרות שברים תרועה כתיבה אחת להורות על נשימה אחת, וכן מבואר באלף המגן (תק"ץ סק"ב) בשם המשמרת שלום. וכן למעשה שמעתי מאחד מגדולי הדור שהוא המקרא, [וכמדומה שכאשר יש הפסק נשימה הוא אף מפסיק בנשימה ממש בהקראת]. וכן שמעתי על גדול אחד שהוא היה מקריא אף את התקיעות דלפני התרועה ודלאחרי התרועה באופן אחר, כך שהיה ברור מההקראת באיזה מקום עומדים.

ונראה דדבר זה הוא פשוט, הן מצד שמטרת ההקראת שהבעל תוקע לא יתבלבל, ואם יתן להקרות לו באופן שידע ברורות איך לתקוע, והן מצד דיתכן שיש כאן שם של תקיעה אחרת, דשברים תרועה עם הפסק נשימה ובלי הפסק נשימה יש להם משמעות שונה.

הרב הלל גלר

הפסק קול בתקיעות

כ' השו"ע (תק"צ ס"ב) תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לנו אם היא היללה שאנו קורים תרועה או אם היא מה שאנו קורים שברים, או אם הם שניהם יחד, לפיכך כדי לצאת ידי ספק צריך לתקוע תשר"ת ג"פ ותש"ת ג"פ [ותר"ת י"ח, עכ"ל. וביאר המשנ"ב (סק"ו) דאין יוצא במה שתקע תשר"ת]. [אע"פ שנכלל בו גם תש"ת וגם תר"ת] דדילמא כוונת התורה על שברים לחוד וקמפסיק בתרועה בין שברים לתקיעה אחרונה, לכך חוזר ותוקע שברים לחוד וכי' ע"ש. ומבואר דבעי שיהא תקיעה סמוכה לשברים ללא שום הפסק.

ולפי זה יש להעיר דאין לבעל תוקע לנשוף אויר או להוציא רעש כל דהו מהשופר באמצע הסדרים של תשר"ת או תר"ת, דלכאוי אין חילוק בסוגי הקול, וכל שהוציא קול אחר בין השברים לתקיעה וכדו' הוי הפסק.

הרב יוסף ליברמן

כיסוי השופר בברכות

נהגו לכסות השופר עד אחר הברכות, ומבואר כן במטה אפרים סי' תקפ"ה. אמנם מה שמביאים מקור מהבאה"ט בסו"ס תקצ"ג שכ' ויש לכסות השופר בשעת ברכה. ע"ש בבאה"ט דאיירי בברכות מוסף של מלכות וכו'. וכבר העיר כן האדרת"ל [לשכת חשאים יא, קצה המטה תקפה] והוסיף לתמוה דהרי נהפוך הוא שכל דבר שמברך עליו צריך לאוחזו בידו, ולכ"פ יהיה מונח לפניו, והביא מהרד"ל בס' קדמות הזוהר שהעיר בזה למה הוצרכו לכסותו ובר מן דין הוא הפסק גדול כשמחפש התוקע השופר אחר הברכה, ואני מעבב [מ]לכסותו.

והאבנ"ז (או"ח תלא, ד) ביאר דמכיון שאפשר גם לברך על תקיעת שופר, לכן מכסין שלא יראה השופר בושטו שאין מברכין עליו, אלא על הקול [וע"ש מ"ש עוד דהוא כדי שיוכלו לברך "לשמע קול שופר", כיון שהתוקע עצמו יכול לברך "על תקיעת שופר" ואם השופר גלוי לפניו ה"ז מעביר על המצוות] וע"ע שד"ח ח"ט עמ' 70.

כוונת התקיעות

במחזורים הובא בטעמי התקיעות מדברי הרס"ג שכ' עשרה ענינים בזה, וכתבם האבודרהם. אמנם מלבד זה יש עוד טעמים יסודיים בראשונים:

מפורסמים דברי הרמב"ם פ"ג מהל' תשובה ה"ד - אע"פ שתקי"ש בר"ה גזיה"כ, רמז יש בו, כלומר עורו שינים משנתכם... וחזרו בתשובה... ויעזוב כ"א מהם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה. ומבואר דהוא **לעורר לתשובה**, וכ"כ הריטב"א (ר"ה לד.) שכוונת התורה כדי שיעור אדם לחזור בתשובה. והוא הענין הב' שכ' רס"ג שהתקיעה כדי להכריז ולהזהיר על התשובה.

החינוך (תה) כ' לפי שהאדם בעל חומר לא יתעורר לדברים כי אם ע"י מעורר... וצריך כ"א להעיר טבעו לבקש רחמים על חטאיו... וקול השופר מעורר הרבה לב כל שומעיו, וכ"ש קול התרועה כלומר קול הנשבר. ומבואר טעם חדש שהוא **לעורר לתפילה**, וכ"נ דעת רש"י בר"ה כו: ד"ה כמה שכ' הטעם דבעי שופר כפוף, "דלתפילה ולהזכיר עקידת יצחק בא". ונראה דמקור שי' בירוש' פ"ג ה"ד [הביאו רבינו מנוח] למה בכפופין כדי שיכפפו לבן בתפילה.

ועי"ש בחינוך שמלבד תכלית ההתעוררות, יש בו זכר **להכניע את היצה"ר** ולכוף לבו לשמים. ולכאוי הוא טעם אחר ממ"ש הרמב"ם לעורר לתשובה. ועי' ר"ן (ג.) דענין ערבוב השטן הוא להכניע את היצה"ר. [וכעין הענין הז' ברס"ג].

עוד כ' הריטב"א (שם) שיכוון לרצות למצד הדין ביום הזה. ובפשטות הריצוי הוא ע"י עצם התקיעות, אכן יתכן דהוא מצד כל הענינים הנ"ל.

ובדרשת הראב"ד לר"ה פי' הפס' "תקעו בחודש שופר... עדות ביהוסף שמו" עדות הוא תקיעת השופר שאנו **מעידין על הבורא** שהוא מלך על כל העולם. [והוא כעין הענין הראשון שכ' הרס"ג].

כוונה בסוג התקיעה

הרמ"א בסי' תק"צ ס"ו פסק שאם תקע תקיעה אחת בין ב' סדרים והתנה שאיזה מן הסדרים הוא הנכון תעלה לו, יצא. ויש שהביאו מדבריו ראייה שצריך לדעת בכל תקיעה של איזה סדר היא, ולכן אם שומע תקיעה ואינו יודע אם היא אחרי או לפני, לא יצא. ומקובל בעולם התורה שמן הראוי שהתוקע יחשוב שהתקיעות שתוקע יעלו על סדר שאוחז בו המקריא. ולכאוי גם הציבור יש להם לכוון על דעת המקריא או התוקע, ויצאו בזה.

הרב יוסף ליברמן

כוונת תקיעות דמוסף

נחלקו הראשונים אם העיקר הם תקיעות דמיושב או דמעומד, דדעת התוס' (פסחים קטו) ותוס' רא"ש (ר"ה לד.) והר"ן (ר"ה טז) והטור דהעיקר מעומד. והקשו דא"כ שהתקיעות דמיושב הם לערבב השטן כיצד מברכים עליהם והרי העיקר הוא תקיעות דמעומד. והר"ן ש' כ' שהקדימו תקיעות דמיושב כדי שלא יזלזלו בהן, ועי' בחי' הרשב"ץ.

אבל דעת בעל העיטור (שופר קא) והראב"י (תקסו) והריב"א (באו"ז רסט) דעיקר התקיעות הם מה שתוקעים במיושב. וכ"כ הריטב"א (לד.) ד"ה עוד) דעיקר המצוה בתקיעות דמיושב, והתקיעות דמעומד הם מחובת הברכות ולא מחובת היום.

ולשי' הראשונה עי' חזו"א (פסחים סי' קכד קטו) דלד' התוס' שם דמיושב הוא מדרבנן, **צריך לכוון קודם תקיעות דמיושב לשם מצוה דרבנן, ובתקיעות דמוסף לשם מצוה דאורייתא**. אכן כ' דמתוס' בר"ה (לג:) ל"מ הכי.

תקיעות שאחרי התפילה

שי' הבעה"מ (ר"ה יב.) דאמנם העיקר הם תקיעות דמעומד, אלא שהתקיעות לערבב השטן הם התקיעות שאחרי התפילה [ועי' נא' בגמ' כשהם עומדים דהיינו עומדים לצאת מביהכ"נ]. ועי"ש שהיו תוקעים אותן היחידים כ"א כרצונן. [ומבואר בריטב"א עי"ש].

אחיזת השופר

בגמ' בר"ה כז: פירש רשב"ג דשיעור שופר כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן, ובגמ' נדה כו. נוסף ע"ז שיראה לכאן ולכאן טפה, ופירש"י דהכל יחד טפה. אך שי' רבנו גרשום (חולין פט:) דהוא מלבד אחיזת היד וכ' ושופר כדי שיאחזנו ויראה טפה לכאן וטפה לכאן [עי' בעמק ברכה שהביאן].

והנה כ' הרא"ש דטעם שיעור זה שיראה לכאן ולכאן, כדי שלא יראה כתוקע לתוך ידו. והרי שמקור שיעור טפה הוא בהרחקה בין פי' לידו. ומשמע דכך היא צורת אחיזת השופר שצריך שיראה מכאן ומכאן, שיהיה רווח בין יד ימינו שמחזיק השופר לבין פי' וכך מבואר בריטב"א (כז:) שכ' דמי שאגרופו גדול צריך יותר, אלא שהתנא שיער באדם בינוני, [והביאו בב"ה"ל תקפו, ט].

וא"כ צריך להקפיד שלא להצמיד את היד האוחזת בשופר לפיו. ולשי' רבנו גרשום צריך להרחיק ידו מפיו בשיעור טפה. [אכן לא נפסק להל' כרבנו גרשום בשיעור השופר, וממילא דאף בזה א"צ להקפיד. אמנם עי' בעמק ברכה שם שדעתו דראוי להחמיר לכתחילה בשיעור כרבנו גרשום, ולפי"ד לכאוי בהא נמי יש לחוש לכתחילה, וצ"ע].

שינה בר"ה

בטעמא דקרא למרן הגר"ח ק' כ' וז"ל כ' מהר"ל (מובא בשו"ע ודר"מ תקפב) בשם הירוש' מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזליה. וכן מובא בדרשות ר"י אבן שועיב (לר"ה) בשם הירוש'. (ולפנינו חסר זה בירוש'). והנה תיבת "דמיך" הוא תרגום שכיבה, עיי' ב"ר פע"ב ס"ג לכן ישכב עמר הלילה, עמר הוא דמיך עמי לית הוא דמיך. אלא שחז"ל השתמשו בלשון מושאל ע"ז גם על שינה ומיתה כידוע, ומדקאמר כאן מאן דדמיך ולא אמר מאן דניים, י"ל דוקא בשוכב לישן יש קפיידא, אבל המתנמנם בישיבה וכיו"ב אין קפיידא בזה, עכ"ל. [ועיי' דרך שיחה עמי שעח].

ובהליכות שלמה (פ"א סכ"ד) כ' מי שהשינה נצרכת לו כדי שיוכל לכוין בתפילה כראוי, אין לו להמנע ממנה בימי ר"ה, אלא יישן כדרכו, ובדבר הלכה שם כ' דהא דאמרו מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזליה, זהו דוקא בישן סתם אבל בכגון דא לא נאמר דבר זה.

בקונטרס סכותה לראשי להגר"ש דבליצקי שליט"א כ' בענין השינה ביום ראש השנה שחל בשבת, כמעשהו בחול כן מעשהו בשבת, שאין לישן, אף דבשבת בעלמא יש בזה משום עונג שבת וכו', מ"מ נדחה זה מחמת חומר ראש השנה. ולאידך גיסא, הנוהגים בר"ה לישון אחר חצות היום, כהאריז"ל משום שכבר נתעורר המלאך וכו' [עיי' התקיעות]. ה"ה דגם בשבת ר"ה אף שאין שופר, וכמוסבר לבאים בסוד ה'.

הרב יוסף חיים הלוי בירנבוים

שתכתב ותחתם בספרן של צדיקים גמורים

יש נוהגים לברך שתחתם בספרן של צדיקים גמורים, ואין לומר דמחזי כחוכא שמחזיק את חברו כצדיק גמור, עפ"י המבואר בתוס' בקידושין לט: (ד"ה שאם) שכי שכשמעשיו שקולים ואחת מהמצוות הנמנות בריש פאה [אלו דבריה...] מכריעה, חשיב צדיק גמור. ומשמע שם דה"ה בכל רוב זכויות, והיינו דאפי' אדם שיש לו הרבה עוונות אך מ"מ כיון שיש לו זכות אחת יתירה על העוונות שפיר חשיב צדיק גמור, [וזוכה בדיון ע"ז דבהא איירי בתוס' שם, וצ"ל ד"גמור" היינו שנגמר דינו כצדיק]. וא"כ אינו רחוק שיברך את חברו בלשון זה.

שה"צ

תשלך

כ' ר"ח ויטאל ענין המנהג שנהגו האשכנזים לילך ביום ראשון דר"ה אחר תפילת המנחה מעט קודם שקה"ח אצל הים הגדול, או אצל מעיין באר מים חיים וקורים אותו תשלך, הנה הוא מנהג יפה. ויותר טוב אם יהיה חוץ לעיר...

אך עיי' מעשה רב (רט) דהגר"א לא נהג מנהג זה, וכי' האדרת" (קצה המטה) וזכרני מילדותי כד הוינא טליא בן י"א שנה או י"ב שנה, ראיתי בכתי' חיבורו של הגאון האדיר ר' אלי קאלישער זצ"ל, כתוב בצוואתו שמה להזהיר לבניו שלא ילכו לתשלך. ובאמת ראוי הדבר בדור הזה לבטל אותו המנהג, ובפרט בעיירות הגדולות, וביותר מפני שנדפסו תחינות לנשים והע"ה כהנשים מאריכין הרבה והם לשחוק ולצנינים בעיני העמים, ובפרט כשהנהר במקום רחוק ודאי חבל על איבוד הזמן היקר שמבטלים בהילוכו. עכ"ל.

אכילת אגוזים וענבים למאה ברכות

במהר"ל והובא ברמ"א סי' תקפ"ג דאין לאכול אגוזים בר"ה משום דאגוז בגימטריא חטא, ועוד שמרבין כיחה וניעה ומבטלין התפילה, ובמעשה רב להגר"א דאין לאכול ענבים בר"ה עפ"י הסוד, ויש לעיין במי שצריך להשלים למאה ברכות ולו יצויר דאין לו אלא אגוזים וענבים, אם יאכלם כי "חייב" אדם לברך בכל יום מאה ברכות וכו', כלשון השו"ע בסי' מ"ו ס"ג, או דילמא דמחמת העניינים הנ"ל הרי הם כמאי דאין לו אותם כלל דמי.

הרב מרדכי ליסיצין

אכילה ביראת ה'

כתבו הפוס' (עיי' ב"ח תקצז) בשם האגודה, שלא יאכל כל שבעו למען לא יקל ראשו ותהיה ביראת ה' על פניו. וצ"ב דלכאוי' כיון דאיכא דין שמחה, ע"כ צריך לאכול כל שבעו, וישמור עצמו שלא יקל ראשו, ומה"ת למעט בדיון השמחה מצד אימת הדין, דאם מתנגד השמחה לאימת הדין לא נעבדיה כלל.

והביאור בזה דאף לפוס' (בסי' תקצז) דדין שמחה דר"ה הוא משום דנקרא מועד, מ"מ חלוק משאר מועדים, דבכל מועד השמחה היא בעצמות היום ומהותו, משא"כ בר"ה דעצמות היום לא ניתנה לשמחה, [וכל' הקרבן נתנאל (סוף ר"ה אות ב) דאין מזכירים בתפילה ותתן לנו לשמחה ולששון משום דמשמעו שנתית ר"ה ויו"כ לשמחה כשאר מועדים, וזה דאי אינו אלא לדון לברואי עולם ניתנו]. אלא להשמחה בר"ה היא תוצאה של היום ולא ממהותו, וזהו שכי' הט"ז (תקפ"ד, דאע"ג שאנו בטוחים שנצא זכאים בדיון, מ"מ צריך להיות ירא וחרד מאימת הדין ועיי"כ נזכר לזכות, עכ"ל. וממילא דז"ג צורת השמחה שתהיה מתוך אימת הדין דבלא זה ליכא דין שמחה.

הרב צ. גלעזר

אימת הדין

כתב הרמב"ם בפ"ג מהל' חנוכה ה"ו דראש השנה ויוה"כ אין בהן הלל לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד, לא ימי שמחה יתירה. וביאר יותר בפני המשוניות לר"ה (פ"ד) וז"ל, שלא היו קורין הלל לא בר"ה ולא ביוה"כ, לפי שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מה' ויראה ממנו, ומברח ומנוס אליו, ותשובה ותחנונים ובקשה כפרה וסליחה, ובכל אלו הענינים אינו הגון השחוק והשמחה.

ומפורסמים הדברים על השילוב בין ההכנעה והפחד לבין השמחה בהמלכת ה', ובסי' אצורת הנצי"ב הובא מכתב ידו שביאר עפ"י משל למלך שאחד מאוהביו נתבע למשפט על שפשע נגדו, וכיון שחפץ המלך לזכותו, תכנן את הגעתו לאותה מדינה ביום מיוחד ואז יצאו כל העם לקראתו בשמחה ובכבוד, וגם אותו האוהב המועמד לדיון בתוכם. אח"כ בשעת המשפט אמר המלך לשרים הנה ראיתם אותו יוצא לקראתי באהבה וכבוד, הרי שחטאו נגדי לא היה מתוך כוונה רעה. כך מלך מלכי המלכים בחסדו רצה לזכות את ישראל ולכן קבע להם את יום הדין ביום ההמלכה, ועל ידי ששמחים בהמלכת ה', זוכים בדיון.

וביאר הנצי"ב (בכת"י) את הפס' "אשרי העם יודעי תרועה, ה' באור פניך יהלכון", וז"ל, ר"ל שיודעים אימת הדין, ומ"מ הולכים בשמחה באור פני ה'. משא"כ כשאין להם אימת הדין אין זה רבותא. והוא שאמר עזרא "ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם", זה גופא מעוזכם וזכותכם, אבל כ"ז שיהיה באמת בשביל חדות ה' וכבודו!

ועיי' בשו"ת בנין שלמה ח"ב סי' מט שכ'... כי חדות ה' היא מעוזכם, והיינו ע"י שתעשו היום יום חדות לה' ותאמינו כי ע"י הווידוי והתשובה שעשו מחל להם הקב"ה, ותבטחו כי תצאו זכאים בדיון, היא מעוזכם, והיינו כי הדבר הזה יאיר לכם לזכות ותצאו זכאים בדיון.

הלל בראש השנה

איאתא בר"ה לב: אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בר"ה ובויה"כ, א"ל אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה, ע"כ. וצ"ב הא דאיאתא בטור (תקפ"ד) בשם המדרש דישאל לובשים לבנים וכו' ואוכלים ושותים ושמחים בר"ה, לפי שיודעים שהקב"ה יעשה להם נס. ע"כ. ולכאורה דברי המדרש סותרים לגמ' הנ"ל דהם ימי יראה ופחד, ולכן אין אומרים בהם שירה, ומאידיך במדרש מבואר דראוי לשמוח. ועיין במשנ"ב שם שעמד בזה.

ונראה לבאר, ובהקדם דברי הגר"ח הלוי זצ"ל, שדן בדיון שירה על הנס, אם יבוא נביא בשם ה', ויאמר שיהיה לכלל ישראל נס, או הבוטח בה' בזמן צרה שיעשה לו נס, אם ראוי לו לומר ככה"ג את השירה קודם הנס, ולצאת יד"ח דין אמירת שירה, והוכיח מהפס' בתהילים (ג): "ואני בחסדך בטחתי - יגל ליבי בישועתך", פי' אף שיש לי בטחון גמור בישועתך, בזה רק יגל ליבי, אבל "אשירה לה" - כי גמל עליי, כלומר דדין שירה' אינו אלא לאחר שהתרחש הנס בפועל. עכ"ל. הו"ד בספר 'עמק ברכה'.

ולפי"ז י"ל, דהגם שישאל בטוחים שיעשה להם נס, ולכן הם שמחים, עכ"ז כיון שנמצאים בעיצומם של ימי הדין, ועדיין לא נעשה הנס בפועל עד לאחר יוה"כ"פ, לכן אין ראוי לומר אז שירה, ובפרט לפמש"כ הרמב"ם (תשובה ד, ד) דצריך כל אדם שיראה עצמו כאילו הוא חצוי זכאי וחצוי חייב. והיינו דתלוי ועומד עד יו"כ. ולכן אין ראוי לומר בימים אלו הלל, שענינו הוא שירה. [וכלשון הגמ' מפני מה אין ישראל אומרים שירה]. משום שעדיין לא נעשה הנס בפועל עד לאחר יוה"כ"פ.

ולדברינו מתבאר היטב דברי המדרש (ויק"ר אמור כג), עה"פ (תהילים קב) "תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל י"ה", שבחג הסוכות אומרים שירה על נס זה, יעו"ש, ומשום דזהו הזמן שכבר נעשה להם הנס וזכו לחיים.

הרב אברהם ישעי' פרידליס

שמחה בר"ה

הלבוש (תקפ"ה), עמד על הסתירה שבר"ה מצד א' אין אומרים הלל מפני שהוא יום דין, ומאידיך כ' הטור בסי' תקצז שאוכלים ושותין ושמחין, וכן בסי' תקפ"א לפי שיודעים שהקב"ה יעשה להם נס, וא"כ יאמרו גם הלל. ותי' דדין שלא לומר הלל הוא רק בג' שעות ראשונות שאז היא שעת הדין. אבל אחרי שיוצאים מביה"כ"נ שמחים ובטוחים שיצאנו בדימוס. ולפי"ז העושים קידוש ואוכלים בבקר לפני התקיעות, אין לנהוג בו שמחת ועונג יו"ט, לא מבעיא אם הוא בג' שעות שאז הוא שעת הדין, אלא אפי' אח"כ כל זמן שלא סיימו התפילות והתקיעות [דהיינו יצאו מביה"כ"נ], אכתי לא שייך ענין זה ששמחים ובטוחים.

ואף בליל ר"ה לא מצאנו מקור מפורש דיש בו דין שמחה, דהשו"ע הביאור רק בסי' תקצז לאחר כל סדר התפילות והתקיעות, אבל בסי' תקפ"ג בהל' סעודת ליל ר"ה לא הזכיר כלל "אוכלין ושותין ושמחים", וצ"ע.

הרב צ. גלעזר

ברכת השנים

שלוחה בזאת לכל הרבנים הגאונים שליט"א

אשר טרחו ועמלו בעמלה של תורה להעלות מדבריהם

לפני מלכי רבנו, על שולחן גבוה "עומקא דפרשה" - במשך שנת תשס"ט

הרב נסים אביב הרב ברוך אדלשטיין הרב אלקנה אוסטרן הרב חיים משה אורצל הרב יהושע אושינסקי הרב יחיאל בויס הרב שלמה בונדהימר הרב יוסף חיים בירנבוים הרב אברהם ישעי' בירנהק הרב י. בן דב הרב יהודה בן חיים הרב אהרן ברוכי הרב משה ברנדויין הרב שלום חיים ברקלי הרב אהרן ג'וזף הרב אברהם גוטל הרב מרדכי גוטליב הרב דניאל גולדשמידט הרב אריה גליברסון הרב שמואל גלייזנר הרב אליהו גלעזר הרב אלקנה גלעזר הרב הלל גלר הרב אפרים גרבר הרב לוי גרוסברד הרב ישראל גרטנר הרב אליהו גרסטל הרב מנחם גרפל הרב אי"ש דומב הרב שמואל חיים דומב הרב אליעזר דונט הרב ידידיה דייטש הרב שמחה הולנדר הרב דוד אהרן הופמן הרב משה הסגל הרב ישראל הרכסף הרב שלמה הופמן הרב מנחם הרץ הרב מרדכי וויסמן הרב שמעון וולך הרב דוד וורשנר הרב מרדכי ורשנר הרב מנחם וינטר הרב ישראל וינמן הרב יוסף ויסברגר הרב יעקב ויסמן הרב יוסף ויספיש הרב רפאל ונדרולדה הרב מאיר זילברמן הרב טוביה זיצמן הרב זאב זלץ הרב יונה טאובה הרב יואל טובי הרב משה טורעצקי הרב אליעזר טנדלר הרב איתמר טעפ הרב אי"ש יוז'וק הרב אברהם כהן הרב מרדכי כהן הרב ראובן כהן הרב שלמה זלמן כהן הרב פנחס כהן לוי הרב ישראל דוד כהנא הרב יהודה כץ הרב בנימין לב הרב אשר לוי הרב יצחק לויין הרב עובדיה לוינגר הרב יוסף ליברמן הרב שלמה זלמן לידר הרב משה לייטער הרב יצחק ליסיצין הרב מרדכי ליסיצין הרב יעקב לישינסקי הרב גבריאל למל הרב יוסף מילר הרב אלעזר מרק הרב יצחק יוסף מרק הרב שאול נויגרשל הרב צבי נוימן הרב אהרן סולברג הרב ישראל חיים סלושץ הרב יחזקאל סנדומירסקי הרב יהודה עימנואל הרב אליעזר פוזן הרב יעקב פויכטונגר הרב יעקב פינקוס הרב יעקב פישר הרב נתן פלד הרב ישעיהו פלדמן הרב יהודה לייב פלס הרב חיים פפנהיים הרב רפאל פרוש הרב אברהם ישעי' פרידליס הרב אלימלך פרייליך הרב שלמה פריימן הרב יצחק פרלמוטר הרב נחמיה פרנקל הרב מרדכי פרצוביץ הרב שמואל קונשטט הרב אי"ש קלופט הרב אהרן קסלר הרב יוסף קסלר הרב אברהם קצבורג הרב צבי יהודה קראוס הרב זאב קרויזר הרב ישראל קרויזר הרב שמעון קרויס הרב אברהם דב קרמר הרב יצחק קרמר הרב שלום הלל קרשינסקי הרב חיים רבינוביץ הרב מרדכי רובינשטיין הרב שלום רוברג הרב יעקב רודמן הרב משה צבי רודמן הרב יוסף רוזנהן הרב יחיאל מיכאל רוטשילד הרב מאיר רוטשילד הרב מאיר רותן הרב צבי רותן הרב ראובן רייכמן הרב משה רפפורט הרב יוסף שוב הרב מרדכי שוורצבורד הרב חיים שחטר הרב י. ש. שטראוס הרב נחמיה שנברגר הרב משה שפירא הרב ישעיהו שפרינגר הרב צבי אשר שציגל.

יפתח ה' להם את אוצרו הטוב ברו"ג
ויזכו ללמוד וללמד לשמור ולעשות

...כי אין התקיעה מצות עשה כמו כל המצוות אשר בהעדרה יענש על בלי קיומו אותה וכי אניס רחמנא פטריה, רק היא כמו רפאות תעלה ולזכרון... ונמצא החולה אם באונס לא יקח מזור ותרופה, האם יתרפא? כן כשנעדר הזכרון שופר, שמכנסת זכרונות ישראל לאביהן שבשמים, תו החולי בלא מזור ורפואה, וקטרוג השטן במקומו.

אולם בשבת, דאחד המיוחד ממצות שופר הוא לתקוע בשופר של איל להזכיר זכות העקדה שופר של איל, והתקיעה מכניס זכות ישראל מה שנחלו מיצחק, למסור עצמם לחרפה ולמכה ולביזה עבור שם השי"ת כי נקרא עליהם. זהו זכות העקידה, שבניו עוקדים כל תאוותיהם והרגשותיהם ושאלות החיים על מוקד אהבת השם ותורתו. ...לכן אחרי אשר ידוע לנו גודל התועליות ממצות שופר, אשר אם יבוטל אף באונס, הסכנה גדולה, ובכל זאת אמרו ישראל, יהי מה, יעבור עלינו מה ויתקדש שמו יתברך. יקטרג השטן ולא יכנס זכרונינו לאבינו שבשמים לטובה, אך לא יבולע לשבת המעיד על קדושת שמו ית', פן יעבירונו ד' אמות ברה"ר ויתחלל שבת חלילה... ויתגדל ויתקדש שמה רבא, ועוקדים כולם עבור קידוש שמו יתברך. וכיון שכן, הרי זה גופיה מה שאין אנו תוקעים בר"ה שחל בשבת, זה גופיה עקידה רוחנית מופלגת, ומועיל לרצות אותנו, כמו שמרצה זכרון שופר.

...כי ישראל שחטאו כל השנה, בעלות קול השופר ביום הדין, מצפים שבתקיעתנו יעורבב השטן וזכות התקיעות יהיו לסניגור. וכ"ז כשחל בחול אבל כשחל בשבת איך ימצא לנו זכות להצדיקנו ביום הדין. אכן לזה בא השבת שהיא בת זוג לישראל (ב"ר יאח), להיות סניגור לפני מלך המלכים, והשבת יוצאת ובאה לפני כסא כבודו, כדכתיב ביני ובין בני"א את היא לעולם. ובזכות ישראל משמרים השבת כראוי, הקב"ה מוחל עוונותיהם...

מנחת עני [להערול"נ], פר' האזינו

אחז"ל (ר"ה כט): כתוב אחד אומר יום תרועה, וכתוב אחד אומר זכרון תרועה, הא כיצד, כאן בחול כאן בשבת. רואים אנו מזה עד כמה מחוייב איש ישראל להיות שכלו ער ולבו פתוח ביום השבת, עד שלא נזקק לעורר את עצמו על ידי השופר, שהרי השופר בא לרמז בדבר זה, עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, כמ"ש הרמב"ם ז"ל, וא"כ אדם ישן צריך להעירו בקול שופר, אבל בש"ק שכבר לבו ער, די רק בזכרון תרועה, וכמו ששבת פטור מתפילין מפני שהוא עצמו אות, וזוהי הנשמה היתירה הבאה תוספת לאדם בשב"ק, באשר סר טרדת העולם והמו"מ, ומוכן לקבל עוד רוחניות יתר על ימי החול, כן הוא בר"ה שחל בשבת, די לו בזכרון תרועה לבד.

אור יהל (ח"ב עמ' רצה)

משך חכמה, פר' אמור

ברכות לראש משביר

ברכות ואיחולים לקראת השנה הבעל"ט
לידידנו העומד לימינה של תורה בכל עת, מאדיר ומרים קרנה של תורה
ע"י עזרתו לארגוננו בעין טובה

הרב יעקב גוטרמן שליט"א

אשר הגדיל לעשות ולפאר עמלי תורה בכתיבת חיזושיהם כיאה וכראוי לעירה של תורה
יתן ה' וחפץ ה' בידו יצלית, יוסיף להגדיל ולהאדיר קרן התורה ביד רמה

קובעי עיתים

עומקא דפרשה

נושאי הפרשיות הקרובות

האזינו - מצות אכילה בעיו"ב סוכות - ענייני חג הסוכות (גליון מורחב)

ד"ת מותאימים [עד 700 מילים] אפשר להניח בצירוף שם מלא וטל', בתבית "עומקא דפרשה" בפתח אוצה"ס בית יוסף רח' שדי חמד. או לשלוח בדוא"ל הנ"ל.
חומר יתקבל בכל שבוע עד יום שלישי בערב [ד"ת בכתי"י עד יום א']. אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים.

הערות והארות לחידו"ת שבגליון ניתן לשלוח לדוא"ל:
gal200@neto.bezeqint.net
או בתבית "עומקא דפרשה".
המערכת מתיחסת לתגובות רק תחת שם מלא.
(בפרסום התגובה אפשר להשתמש בר"ת).

לכבוד סוכות יצא בס"ד

גליון עומקא דפרשה מורחב

על ענייני חג הסוכות

תאריך אחרון למסירה: יום שלישי י"א תשרי בשעה 1:00 בצהריים
יתקבל חומר רק בדיסק או בדוא"ל.

גליון זה מוקדש לע"נ

הרבנית יוכבד וינגוט ע"ה

נלב"ע כ"ד אלול תשס"ט

גליון זה מוקדש לע"נ

הרב נתן בן ר' צבי בהן זצ"ל

נלב"ע ר"ה תשנ"ו